

כועלי כל הארצות התאחדו!

זה הדדדד

ZO HADEREKH **زوهديرخ**

גיליון 20 / 27 במאי 2026

30 שנה למותו של
אמיל חביבי עמ' 6

קדיסט הקונוספציה

צילום: יונתן זינדל / פלאש 90

עמ' 3

המשותפת - המפתח להפלת המחשלה

עמ' 4

הימין הציוני מז'בוטניסקי עד ביבי

עמ' 8

מרד הפועלים והאיכרים בבולביה

עמ' 7

מכתבים למערכת

78 שנים לנכבה - עקירה מחדש

הפלסטינים ציינו ב-15 במאי 78 שנים לנכבה – הטיהור האתני של למעלה מ-750 אלף פלסטינים והרס יותר מ-500 כפרים ועיירות פלסטיניים בשנת 1948 לשם הקמת מדינת ישראל. הנכבה אינה רק אירוע היסטורי, אלא מציאות מתמשכת. הפלסטינים ממשיכים להתמודד עם עקירה בכפייה, שלילת זכותם לשיבה, והתקפות שיטתיות על המוסדות, המקומות והזיכרון הקולקטיבי המשמרים את זהותם ואת זכויותיהם כפליטים.

בשנים האחרונות החריפה ממשלת ישראל את מדיניותה כלפי הפליטים הפלסטינים בשלושה מסלולים שלובים: יצירת פליטים חדשים; עקירה מחדש של קהילות פליטים ומשפחותיהן; ומחיקת סוגיית הפליטים הפלסטינים עצמה. בתוך ישראל, קהילות בדואיות בנגב מתמודדות עם פיגועי בכפייה מכפרים בלתי מוכרים אל אתרי עקירה זמניים, ללא פתרונות דיור קבועים.

במקביל, פרויקטי פיתוח הנתמכים בידי המדינה, כגון מתחם התיירות והנופש המתוכנן בטנטורה, מאיימים להיבנות מעל קברי אחים ובתי קברות בכפר הפלסטיני שנהרס ותושביו נעקרו ממנו, ובכך לטשטש את הראיות לנכבה ולמחוק את ההיסטוריה של קהילות הפליטים שנעקרו מכפריהן.

בשטחים המערביים הכבושים, פעולות הצבא במחנות הפליטים בגדה המערבית הובילו לעקירה בכפייה של עשרות אלפי פלסטינים, רבים מהם פליטים משנת 1948 ובני משפחותיהם וצאצאיהם. מדינת ישראל גם החריפה את מתקפתה על אונר"א – סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים פלסטינים, הגוף הבינלאומי המרכזי האמון על מתן תמיכה לפליטים הפלסטינים. באמצעות חקיקה נגד אונר"א והרס מתקניה, לרבות סגירת בתי ספר במזרח ירושלים, מבקשת ישראל לא רק להפסיק שירותים הומניטריים, חינוכיים ובריאותיים חיוניים, אלא גם לערער את ההכרה הבינלאומית בזכויותיהם ובמעמדם של הפליטים הפלסטינים. בנגב, תוכנית מתאר שיוזמה המדינה מאפשרת הקמת מתחמי דיור זמניים בתוך יישובים בדואיים מוכרים עבור תושבים שייעקרו מכפרים בלתי מוכרים בנגב, ללא הבטחת דיור קבוע או תשתיות נאותות. עדאלה, במקום, המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים וארגונים שותפים נוספים עתרו נגד התוכנית לבית המשפט המחוזי בבאר שבע, בטענה כי היא יוצרת למעשה מחנות עקורים בחסות המדינה.

למרות דחיית העתירה והטלת הוצאות עונשיות חסרות תקדים, הגישו עדאלה והארגונים האחרים ערעור לבית המשפט העליון בפברואר 2026, והחיק עדיין תלוי ועומד. בעקבות בקשת עדאלה לקיום דיון נוסף ועיכוב הפינוי, עיכב בית המשפט העליון במרס 2026 את ביצוע צווי הפינוי באופן זמני, עד למתן החלטה נוספת. תיקי אל-בקיעה ואום בודון עדיין תלויים ועומדים בבתי המשפט.

ד"ר חסן ג'בארין, עדאלה

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל

zohaderekh@gmail.com

או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

דברים בשם אומרם

גאוה ישראלית בממלכה המאוחדת

"הונו של עידן עופר קפץ בשנה החולפת בכמעט 6 מיליארד דולר והזניק אותו למקום הרביעי ברשימה השנתית של עשירי בריטניה שפרסם העיתון 'סאנדיי טיימס', ובה מככבים בין השאר ישראלים או אנשי עסקים המושקעים בישראל. לן בלווטניק, לשעבר בעליו של ערוץ 13, נותר האיש השלישי בעושרו בבריטניה, לפי הרשימה העדכנית. הונו האישי של עופר, בנו הצעיר של סמי עופר, זינק ב-4.4 מיליארד ליש"ט בשנה החולפת, ומוערך כעת ב-24.5 מיליארד ליש"ט (32.6 מיליארד דולר) הצמיחה בהונו העלתה אותו למקום הרביעי ברשימת עשירי בריטניה, לעומת מקום החמישי אשתקד. עופר, שהעתיק את מגוריו לבריטניה לפני כעשור, הוא בעל השליטה בחברת האחזקות קנון וגם בעלי מניות בחברה לישראל, השולטת בבית הזיקוק ובכימיקלים לישראל".

נמרוד הלפרן, "דה מורקר", 17.5

כפסע מאמירת אמת

"אני לא יודעת מי דיבר על 'ניצחון מוחלט', אבל אני יודעת דבר אחד. אמרנו שהמציאות תשתנה - והיא השתנתה".

חברת הקבינט השרה מירי רגב, "כאן חדשות", 18.5

כותל הדמעות וההשקעות

"לפני בדיקת שלוש שנים התכנסו שרי ממשלת נתניהו לשיבה מיוחדת לציון יום ירושלים במנהרות הכותל. מארחם היה רב הכותל והעסקן החרדי המקושר שמואל רבינוביץ' – ככובעו כיו"ר הנצחי של הקרן למורשת הכותל. הקרן, שעוסקת בין היתר במסחור הכותל, מנהלת את המתחם הקדוש זה 26 שנה, בפטור ממכרז. ברבות השנים היא הוכרה כעמותה ממשלתית בעקבות כך, בין 2016 ל-2021 מימנה הקופה הציבורית לעמותה תקציב פיתוח של 144 מיליון שקל – נוסף על תקציב אחזקה שוטפת של כמה מיליוני שקלים מדי שנה. גם ממשלת בנט זיכתה את הקרן בתוכנית חומש בהיקף של 110 מיליון שקל. התקנאה בכך ממשלת נתניהו וכבר בחלוף שנה פתחה את מסגרת החומש, פינקה את רבינוביץ' בעוד 40 מיליון שקל – שתוך כדי ישיבה צמחו ל-60 מיליון שקל. למה? סתם כדי לפרגן. חלפו שלוש שנים, וביום ראשון השבוע שוב התכנסו השרים לשיבה מיוחדת לציון יום ירושלים. במהלכה החליטו להוסיף לקרן הכותל עוד 13.5 מיליון שקל בכספים קואליציוניים – ולא הסתפקו בכך. מחשש שהממשלה תוחלף וייגמר כל הטוב הזה, היה מי שלחץ לאשר לרבינוביץ' כבר כעת תוכנית חומש חדשה עבור 2021–2031. על אף שאין תקציב מדינה ל-2027. גם הפעם דובר בסכום (התחלתי) של 110 מיליון שקל".

אבי בר-אלי, "הארץ", 19.5

סוף המלחמה: תבוסה לאימפריה

אך בינתיים מנצלת ממשלת ישראל את הזמן כדי לבצע פשעי מלחמה בשטח הכבוש. לפי עדויות של תושבים בדרום לבנון, תמונות לוויין וצילומים של עיתונאים הפועלים בשטח, ישראל מנהלת מדיניות נרחבת של הרס כפרים בשטחי שליטתה. סוכנות הידיעות הצרפתית AFP פרסמה הערכה לפיה יותר מ-50 אלף יחידות דיור נהרסו בדרום לבנון מאז תחילת המלחמה ב-2 במרס. בארגוני זכויות אדם מכנים מדיניות זו, שנועדה למנוע מתושבי האזור לשוב לבתיהם אחרי המלחמה, "דומיסייד" – הלחם שבנוי מהמילים "דומוס" (בית בלטינית)

טראמפ ונתניהו בכנסת במהלך ביקורו בארץ באוקטובר 2025 (צילום: יונתן זינדל / פלאש 90)

ר"ג'נוסייד".

בתים נפגעו או נהרסו בהפצצות הישראליות או בחילופי האש בין ישראל לחזבאללה, אך רבים אחרים נהרסו במכוון לאחר הלחימה, במהלך הפסקת האש שנכנסה לתוקף ב-17 באפריל. לדוגמא, בעיירה יארוון, בה חיו יחד מוסלמים ונוצרים, נהרסו כמעט כל הבתים. מתוך 800 בתים, כ-580 נהרסו במלחמה בשנים 2023-2024. יתר המבנים בעיירה נהרסו מאז מרס האחרון, לרבות הכנסיות והמסגד העתיקים שלה.

לפי סקר מקיף שערכה המועצה הלאומית הלבנונית למחקר מדעי, מאז 2023 הרסה ישראל 290 אלף יחידות דיור בלבנון – 61 אלף מתוכן מאז 2 במרס. משרד החקלאות הלבנוני העריך כי נגרם נזק ליותר מ-560 אלף דונם של שטחים חקלאיים, וכי 1.8 מיליון חיות משק הושמדו כתוצאה מהלחימה.

הצבא הישראלי ממשיך להרחיב את שטחי ההרס בדרום לבנון. השבוע (26.5) פרסם דובר צה"ל בערבית אזהרת פינוי דחופה לתושבי דרום לבנון לצאת מהעיר נבטיה, בה מתגוררים 75 אלף בני אדם: "למען ביטחונכם, עליכם לפנות את בתים מייד ולעבור צפונית לנהר א-זהראני". זו הפעם הראשונה שכוחות הכיבוש הורו לפנות את העיר מאז הוכרזה הפסקת האש ב-16 באפריל. כמו כן הורחבו התקיפות הישראליות אל מעבר לקו הצהוב, באישור אמריקאי.

ישראל שאחרי המלחמה

נתניהו, שחלם להגיע לבחירות לאחר "הסרת האיום האיראני", יבוא אליהן בידיים ריקות לאחר עוד מלחמה יקרה ועקובה מדם. עם וטו אמריקאי על חידוש המלחמה באיראן ובלבנון, הוא עלול לנסות להמשיך בטבח בעזה או לערער עוד יותר את חיי הפלסטינים בגדה המערבית.

מלחמה נוספת אולי תסייע לנתניהו להיאחז בכיסא, אך היא רק תעמיק את הבור שישראל כורה לעצמה. המתקפה הכושלת על איראן ולבנון מסמנת את דעיכתן של שתי קונספציות: הפצצות, חיסולים ופשעי מלחמה אינם יכולים להביא ביטחון בר קיימא; והשתרכות אחרי האימפריה האמריקאית השוקעת רק פוגעת באינטרסים של העם בישראל. בבחירות הקרובות, חיוני להפיל את ממשלת נתניהו ולבחור בחלופה של הסכמים מדיניים, שלום צודק ועצמאות אמיתית.

אסף טלגם

ההסכם המתגבש בין ארצות-הברית לאיראן לסיום המלחמה האזורית מבטא כישלון אסטרטגי אמריקאי-ישראלי. לפי הפרסומים האחרונים, לא יכולה ההסכם את פירוק תוכנית הגרעין של איראן, לא יגביל את מערך הטילים הבליסטיים האיראני ולא ינתק את איראן מבנות בריתה בלבנון, בעיראק ובתימן. מה כן יהיה בהסכם? סיום המלחמה בכל החזיתות (כולל לבנון), הפשרת נכסים איראניים מוקפאים בשווי 25 מיליארד דולר, הבטחה עמומה לרון בסוגיית הגרעין בהמשך, פתיחת מיצרי הורמוז (שהיו פתוחים לפני המתקפה על איראן), והתחייבות להרחבת "הסכמי אברהם" – מבלי שהתקבל אישור לכך מטעם המדינות הנוגעות בדבר. למעשה, הצדדים הסכימו לחזור לסטטוס-קוו שקדם למלחמה.

תוצאה זו משקפת את הדעיכה במעמדה הבינלאומי של ארה"ב. המעצמה החזקה ביותר בעולם לא הצליחה להכניע את איראן וחשפה את מגבלות כוחה. כישלון זה צפוי להקרין גם על זירות נוספות ועל יחסיה של ארה"ב מול כוחות אחרים, ובראשם סין. אשר לאיראן, פרשנים טוענים כי המלחמה הטתה את מאזן הכוחות הפנימי לטובת משמרות המהפכה. בעקבות ההתנקשות הישראלית בח'אמנאי האב, שנהג לאזן בין הגורמים האזוריים במשטר לבין משמרות המהפכה, לא נותרה באיראן סמכות המסוגלת לעמוד מול האחרונים.

ישראל אינה צד בהסכם המתגבש בין ארה"ב לאיראן. היא אינה לוקחת חלק במשא ומתן ואינה משפיעה על קבלת החלטות, אך מקבלת בהכנעה כל החלטה אמריקאית. במילותיו של טראמפ, נתניהו "יעשה מה שאני רוצה שיעשה". הנשיא האמריקאי, בניגוד לקודמיו בתפקיד, אינו טורח לייפות את המציאות: ישראל היא פרוקסי של האימפריה האמריקאית.

לבנון: פשעי מלחמה עד שריקת הסיום

לפי הדיווחים, ההסכם צפוי לסיים גם את המלחמה בלבנון – עוד מלחמה מיותרת, שאינה מביאה ביטחון לתושבי הצפון וגורמת רק הרס והרג בשני צדי הגבול. אפילו הגנרל בדימוס גיורא איילנד – לא בדיוק יונת שלום צחורה – אמר כי אין לישראל יכולת צבאית לפרק את חיזבאללה ממשקו והציע לישראל "להיפרד מהאשליה" בנושא.

התקדמות במגעים להקמת הרשימה המשותפת

הקודם, ויהדות התורה יציבה עם 7 מנדטים. חד"ש-תע"ל עולה במנדט ומקבלת 6 מנדטים, ואילו רע"מ של מנסור עבאס יורדת במנדט ל-4 מנדטים. הציונות הדתית של בצלאל סמוטריץ' מתייצבת על גבול אחוז החסימה עם 4 מנדטים. לא עוברות את אחוז החסימה: בל"ד (2.2%), המילואימניקים בראשות יעזו הנדל (1.6%) וכחול לבן בראשות בני גנץ (1.2%).

לשאלה: "איזו ממשלה הייתם רוצים שתקום אחרי הבחירות הבאות?": 27% מעדיפים ממשלה בהרכב הקיים כיום; 24% רוצים ממשלה של מפלגות האופוזיציה ללא חד"ש והמפלגות הערביות; 23% רוצים ממשלה של מפלגות האופוזיציה כולל חד"ש והמפלגות הערביות; ו-20% היו רוצים ממשלת אחדות שתכלול מפלגות משני הגושים. עוד נשאל בסקר: "מי לדעתכם ניצח במלחמה?". רק 27% השיבו כי לדעתם ישראל וארה"ב ניצחו, לעומת 40% שחושבים שאיראן ניצחה ו-33% שהשיבו כי אינם יודעים. כמו כן, רק 27% מהציבור סבורים כי מצבה הביטחוני של ישראל השתפר בעקבות המלחמה עם איראן, לעומת 34% שחושבים שהמצב הביטחוני הורע ו-39% שהשיבו כי המצב נותר ללא שינוי.

חד"ש בהסתדרות המורים: לסגור

את "ועדת ההסתה" במשרד החינוך

סיעת חד"ש בהסתדרות המורים פנתה למזכ"לית יפה בן דוד ולחברי הנהלתה בדרישה לפעול נגד קיום "ועדת ההסתה" במשרד החינוך - עובדה שחשף אור קשתי בתחקירו במוסף "הארץ" מ-22 במאי. על פי התחקיר, הוועדה עוקבת אחר התבטאויות של עובדי הוראה, בעיקר מורים ערבים, ברשתות החברתיות ובמרחבים אחרים, גם כאשר אין קשר ישיר בין ההתבטאויות לבין עבודתם החינוכית. משרד החינוך ממשיך להסתיר פרטים מרכזיים בדבר עבודת הוועדה, ובהם זהות חבריה, דרכי איסוף המידע והנהלים שעל פיהם מתקבלות החלטות בעניינם של מורים. מתחקיר "הארץ" עולה גם כי הוועדה פועלת עוד מ-2016, מתקופת שר החינוך נפתלי בנט, אך אין חולק שעיקר פועלה בשלוש השנים האחרונות. לדברי קוידר ג'אבר, ראש סיעת חד"ש (רפ) בהסתדרות המורים, מדובר במערכת של "רדיפה פוליטית מקארטיסטית" הפועלת על חשבון תקציב משרד החינוך ועוד בעיצומו של משבר חינוכי וגל עזיבה של עובדי הוראה.

סיעת חד"ש מציינת כי חשיפת פעילות הוועדה "משקפת את הרוחות הנושבות במשרד החינוך תחת השר יואב קיש". עוד נאמר במכתב כי הסתדרות המורים בהנהגת בן דוד וכן הנהגת ארגון המורים לא פעלו מספיק כדי להגן על ציבור המורים מפני רדיפות שיטתיות. במכתב הודגש כי מאז 7 באוקטובר הפכו מורים ערבים ל"שק חבטות" ולקורבנות של רדיפה והסתה, וכי בצידם גם מורים יהודים מצאו עצמם נתונים להליכי משמעת וחקירה בשל התבטאויותיהם הפוליטיות.

ג'אבר מתח ביקורת גם על התנהלות ארגוני המורים מול "חוק ההשתקה" המופעל נגד עובדי הוראה. לדבריו, בן דוד התבטאה נגד העברת פרטיהם של מאות אלפי מורים לידי השב"כ, אך בהמשך "קולה של ההסתדרות נדם". "אילו לא עתירתה של סיעת חד"ש בהסתדרות המורים לבג"ץ נגד החוק לצד ארגונים ואנשי חינוך נוספים, הייתה חקיקה זו מיושמת היום ללא מפריע, מבלי שלהסתדרות ולארגון המורים יש עמדה בנידון", הדגיש קוידר ג'אבר.

"צו השעה הוא אחדות השורות והפלת ממשלת נתניהו, בן גביר וסמוטריץ'. הציבור שלנו רוצה לראות הנהגה שנאבקת עבורו ולא משלימה עם המציאות", כך אמר יו"ר רשימת חד"ש, ד"ר יוסף ג'בארין, בריאיון שפורסם השבוע באתר "וויינט". לדבריו, "הפירוק של הרשימה המשותפת ב-2021 היה טעות קשה שעלתה לציבור הערבי בכוח פוליטי ובהשפעה. היום כולם מבינים את זה". גם כאשר קיימים פערים אידאולוגיים מול רע"מ, "המחיר של ריצה נפרדת יהיה כבד מנשוא: ירידה באחוזי ההצבעה והמשך שלטון הימין הקיצוני". עוד הדגיש ג'בארין שמתקיימות שיחות אינטנסיביות בניסיון להגיע להסכמות, וכי "אנחנו עושים הכול כדי להחזיר את התקווה לציבור שלנו".

בישיבת סיעת חד"ש-תע"ל השבועית במשכן הכנסת אמר יו"ר רשימת חד"ש, ד"ר יוסף ג'בארין, כי המשותפת "היא המפתח להפלת הממשלה". ג'בארין והוסיף כי "רק הרשימה המשותפת תביא להפלת הממשלה כבר ביומה הראשון של הכנסת. אני מתחייב שכן גביר וסמוטריץ' לא יהיו בממשלה - נביא לשותפות יהודית-ערבית חזקה".

נציגי חד"ש, בל"ד ותע"ל קיימו השבוע פגישה במטרה להאיץ את הקמתה מחדש של הרשימה המשותפת ולהסיר מכשולים בדרך להסכם. שלוש המפלגות הדגישו כי קיימת ביניהן הסכמה בסוגיות הפוליטיות המרכזיות, וציינו את חשיבות המשך התיאום הפוליטי והפרלמנטרי גם לאחר הבחירות.

בהודעה המשותפת נמסר: "היינו רוצים שגם רע"מ תהיה שותפה להסכם הפוליטי, אך אנו מודעים לפערים המשמעותיים בעמדות בינינו בנוגע לאופייה ולדרכה של הרשימה המשותפת. למרות זאת, ומתוך הכרה בחשיבות האחדות מול הסכנות הקיומיות, הביעו המפלגות נכונות להגיע להסכם עם רע"מ על בסיס רשימה משותפת טכנית לבחירות, במטרה להעלות את שיעור ההצבעה, לחזק את הייצוג הערבי ולהפיל את ממשלת הימין הקיצוני". בתגובה לפנייה זו הודיעה רע"מ שהיא מוכנה לרוץ יחד "ברשימה טכנית משותפת עם חד"ש, תע"ל ובל"ד". עם זאת, הדגישה רע"מ כי כל הסכם בין הצדדים חייב להבטיח את עצמאותה הפוליטית.

מסקר ערוץ 13 (25.5) עולה כי הרשימה המשותפת הייתה הסיעה השלישית בגודלה בכנסת לו הבחירות היו נערכות בתחילת השבוע הנוכחי. על פי הסקר, הרשימה המשותפת תקבל 16 מנדטים כאשר הליכוד יורדת ל-23 מנדטים ו"ביחד" (בראשות בנט) יורדת ל-21 מנדטים. בתרחיש הזה יורד גוש נתניהו של הימין הקיצוני ל-53 מנדטים, ואילו גוש מתנגדי נתניהו של המפלגות הציוניות יורד ל-51 מנדטים. לפי הסקר, על מנת להקים ממשלה חלופית, מפלגות האופוזיציה זקוקות למשותפת שתעניק לה רוב של 67 חברי כנסת.

הסקר בדק את המפה הפוליטית גם ללא הקמת המשותפת. מאפשרות זו עולה כי הליכוד בראשות נתניהו הייתה המפלגה הגדולה ביותר בכנסת עם 25 מנדטים. זאת עקב ירידה של שלושה מנדטים למפלגת "ביחד" לעומת הסקר הקודם. במקרה כזה, מפלגת "ישר" של גדי איזנקוט היא המפלגה השלישית בגודלה עם 14 מנדטים, עלייה של שני מנדטים לעומת הסקר הקודם.

עוצמה יהודית של איתמר בן גביר וש"ס של אריה דרעי מקבלות בסקר 10 מנדטים כל אחת, ואחריהן הדמוקרטים בראשות יאיר גולן עם 9 מנדטים. ישראל ביתנו של אביגדור ליברמן מקבלת 8 מנדטים, עלייה של מנדט לעומת הסקר

שיח על הנכבה, הזיכרון והאפשרות לשיבה

פלסטינים נעקרים מטנטורה, 1948 (צילום: אוסף בנו רטנברג, ארכיון המדינה)

אזנבי היכן שממוקם כיום פארק העצמאות ובבית הקברות אל-אסעאף ביפו שבו נבנה גגון למחוסרי דיור ב-2020. לדבריה, מאבק תושבי יפו נגד הבנייה על בית הקברות אל-אסעאף יצרה לראשונה שיח ציבורי רחב יותר על "הזכות לעיר" של האוכלוסייה הפלסטינית. "התושבים נאבקו לא רק נגד הממשלה, אלא גם מול העירייה ומול חולדאי, מתוך דרישה להיות חלק מהמרחב ומהזיכרון העירוני", אמרה.

מודלים של שיבה

נידאל עותמאן, שהציג את עצמו כ"פליט בטמרה", התמקד בשאלת השיבה ובאפשרות של חיים משותפים בארץ. עותמאן, שמשפחתו נעקרה מהכפר דאמון, אמר כי הוא מאמין שהארץ "יכולה להכיל את כל היהודים והפלסטינים שנמצאים בעולם". לדבריו, "כל עוד אנשים רבים יותר מאמינים שהארץ שייכת רק להם – לא נגיע לשום פתרון".

עותמאן סיפר כי בילדותו פחד סבו לדבר בגלוי על הכפר שממנו גורשה המשפחה. "כשהיינו נוסעים בעגלה רתומה לחמור מטמרה לכאבול, הוא תמיד היה עושה עיקוף קטן ליד דאמון ומצביע לעבר המקום מבלי להוציא מילה", סיפר. לדבריו, במשך שנים רבות נושא הנכבה וזכות השיבה כמעט שלא דובר בציבור הערבי בישראל, ורק משנות ה-70 וה-80 החלו ארגונים ופעילים פוליטיים להציף אותו מחדש, בין היתר באמצעות ועד העקורים ותהלוכות השיבה.

בהמשך הציג עותמאן חזון פוליטי המבוסס על שיבה הדרגתית וחיים משותפים. הוא סיפר כי לפני כעשור פרסם מודעה פיקטיבית שלפיה ועד עקורי דאמון הגיע להסכם עם ממשלת ישראל על חזרה לכפר תוך קליטת יהודים ומבקשי מקלט כחלק מהיישוב החדש. "היו מהמשפחה שלי שחשבו שזה אמיתי", סיפר בחיך, "אבל עבורי זה היה חלום טוב".

הדיון עסק גם בשאלות של זהות, זיכרון ואפשרויות פוליטיות לעתיד. בתשובה לשאלה האם קל יותר לזכור או לשכוח, אמרה נסרה: "קל יותר לשכוח, אבל בלי הזיכרון שלי אני לא יודעת מי אני". עותמאן השיב בפשטות: "אני בעד לזכור".

בדיון עלו גם שאלות בדבר מודלים אפשריים של שיבה במסגרת פתרון של שתי מדינות, בדבר ניתוק בין אזרחות לטריטוריה ובדבר האפשרות ליצור מרחב משותף שיכיר בזיכרון ובנרטיב של שני העמים. אף שהמשתתפים הציגו תפיסות שונות, כולם חזרו שוב ושוב לאותה נקודה: הזיכרון הפלסטיני, גם אחרי עשרות שנים של מחיקה, ממשיך לעצב דור חדש שמבקש לספר את הסיפור מחדש.

שמואל אורניץ

הנכבה, הזיכרון הפלסטיני ושאלת השיבה עמדו במרכזו של דיון שהתקיים השבוע במועדון הגדה השמאלית בתל אביב. באירוע, שאירגן סניף חד"ש בעיר, השתתפו הפעילה הסטודנטית אלן נסרה, החוקרת טליה מרגלית והפעיל הפוליטי נידאל עותמאן. השלושה דיברו על חוויות אישיות ומשפחתיות, על מחיקת ההיסטוריה הפלסטינית במרחב הישראלי ועל האפשרות לדמיין עתיד משותף אחר. אלן נסרה, דור שלישי לנכבה שנולדה בכפר אבו סנאן. סיפרה על שורשי משפחתה בכפר כויכאת בגליל, שעל אדמותיו הוקם קיבוץ בית העמק. בני משפחתה עדיין עולים ביום הנכבה לבית הקברות של הכפר ההרוס, אך חלקים רבים מהמשפחה חיים כיום בלבנון ובאירופה ואינם יכולים לבקר בארץ.

נסרה תיארה את תהליך המחיקה שמפעילה מערכת החינוך על צעירים פלסטינים בישראל: "הדור שלנו גדל בלי ללמוד על יום הנכבה, על יום האדמה או על האינתיפאדות. מי שלא מגיע מבית פוליטי כמעט שאינו נחשף להיסטוריה הפלסטינית בכלל". לדבריה, רק בשנות התיכון החלה להיחשף באופן עמוק יותר לזהות הפלסטינית שלה. "תלמיד פלסטיני שלא מכיר את ההיסטוריה שלו לא מרגיש בדיק ישראל, אבל גם לא מבין עד הסוף מה זה להיות פלסטיני".

היא הדיגשה את תפקידן של מסגרות פוליטיות וקהילתיות ביצירת תודעה פוליטית ותרבותית בקרב צעירים פלסטינים. לדבריה, פעילות בבנק"י ובחד"ש סטודנטים מעניקה לצעירים מרחב ללמוד על ההיסטוריה הפלסטינית בצד תפיסות מרקסיסטיות. במקביל, הזהירה מפני "ישראלזציה" של צעירים ערבים באמצעות תנועות נוער עתירות תקציב המעודדות שירות לאומי והטמעה בממסד הישראלי.

נסרה הציבה על אירועי מאי 2021 כנקודת מפנה – דור חדש של צעירים פלסטינים יצא לרחובות "למען הנרטיב שלו ונגד הדיכוי הישראלי". לדבריה, הרשתות החברתיות יצרו עבור צעירים רבים אפשרות להתחבר מחדש לסיפור הפלסטיני ולנכבה המתמשכת. "יש פחד, אבל אנשים מנסים לייצר פלטפורמות אלטרנטיביות ולספר את הסיפור שלהם", אמרה.

הנכבה בתחומי תל אביב

האדריכלית והחוקרת טליה מרגלית עסקה בהרצאתה באופן שבו הנכבה והפקעת הקרקעות הפלסטיניות עיצבו את המרחב העירוני של תל אביב. מרגלית סיפרה כי רק בשלב מאוחר בעבודתה החלה להבין את הקשר בין ההתפתחות העירונית של תל אביב לבין מחיקת הכפרים הפלסטיניים שסביבה. "גדלתי על המיתוס של עיר שקמה מהחולות", אמרה, "אבל כשהתחלתי לחקור גיליתי שכל מגדל וכל פרויקט יוקרה קשורים גם להיסטוריה של אדמות נפקדים ושל כפרים שנמחקו".

לדבריה, עוד בתקופת המנדט הבריטי סומנו כפרים פלסטיניים כחלק מתוכנית ההתרחבות של תל אביב, ולאחר 1948 הואצו תהליכי הגירוש וההפקעה. היא תיארה כיצד המדינה והעירייה פעלו לאורך השנים בשיתוף יזמים להרחבת הבנייה על אדמות פלסטיניות, תוך הענקת זכויות בנייה חריגות לפרויקטים יוקרתיים. "המכירה והבנייה מחדש נועדו גם למחוק את הזיכרון", טענה.

מרגלית עסקה במחקריה גם במאבקים סביב בתי קברות מוסלמיים ביפו ובתל אביב, ובהם המאבק בבית הקברות עבד

30 שנה למותו של הסופר אמיל חביבי להתחשב בעובדות, להביט קדימה

ולהגברת שפיכות הדמים. ההתנגדות לכיבוש זר הינה טבעית לגבי כל עם.

יחד עם זאת אנו אומרים לאחינו, בני העם הערבי הפלסטיני: בל תלכו שולל עוד פעם אחרי הרפתקנים שוביניים, אשר עזרו בעבר והם עוזרים גם כיום לאימפריאליסטים ולגרוויהם בישראל לרמוס את זכויותיכם הצודקות. המנהיגים אשר התיימרו להשליך את היהודים מעבר לים, עזרו להשליך את הערבים מעבר לנהר. המאבק הצודק ישא פרי אם יתנהל תוך כיבוד הזכויות הצודקות של כל עם. הסכנה העומדת על הפרק אינה חיסול קיומה של מדינת ישראל אלא חיסול קיומו וזכויותיו של העם הערבי הפלסטיני. אנו מתנגדים לתוכניות ההרפתקניות של חיסול מדינת ישראל, אשר היא הגשמת זכותו של עם ישראל להגדרה עצמית. אנו מתנגדים לפעולות הרפתקניות נגד אזרחים ונגד מטרות אזרחיות. התנגדותנו זו נובעת מהגנה על זכותו ועתידו של עם ישראל וכן מהגנה על זכותו ועתידו של העם הערבי הפלסטיני, הגנה על השלום, על עתיד יחסי ההבנה והאחוה הדדיים בין שני עמי הארץ הזאת. האוכלוסייה הערבית בישראל מאמינה בנו והמונים תומכים במפלגתנו בזכות מדיניותה הנכונה והריאליסטית.

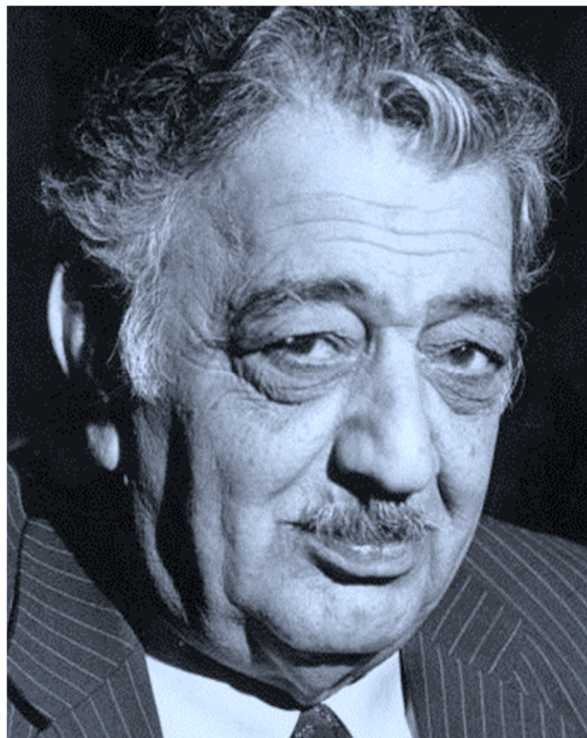
הקביעה המובנת מאליה כי ערביי ישראל הם חלק מהעם הערבי הפלסטיני הפכה בעיני משה דיין לעבירה ביטחונית. הסולידריות המובנת מאליה של האוכלוסייה הערבית בישראל עם אחיה בשטחים הכבושים מעוררת תימהון אצל השלטון. התמיהה, בעצם, צריכה להיות על כך, שכאשר יצאו למלחמה, כאשר הלכו לכיבושים, לא התחשבו כלל ועיקר עם האוכלוסייה הערבית ועם מאווייה. אנו אומרים כי טבעי הוא שכל האנשים הדמוקרטיים, כל הפטריוטים בעלי ההכרה, יהודים כערבים, מתנגדים למלחמה, סולידריים עם קורבנותיה ונאבקים לסיום הכיבוש.

הניסיון לערבב תחומים, להעלות את המטרה של פתרון כולל כעת בתנאי הכיבוש, בא רק מצדם של קיצוניים בישראל ובארצות הערביות. בישראל רוצים הקיצוניים לנצל את שעת הכושר למדיניות הכוח כדי לחסל כליל את הזכויות החוקיות של העם הערבי הפלסטיני. הפתרון לו הם שואפים בנוי על התפשטות טריטוריאלית ואי-הכרה בזכויותיו של העם הערבי. הקיצוניים בארצות הערביות מסיקים מהמצב הקיים את המסקנה, כי שלום עם ישראל בלתי-אפשרי הוא ואין פתרון אלא ב"שיחרורה" של פלשתינה. הם אינם מכירים בזכויותיו של עם ישראל. אלה ואלה מתנגדים להחלטת מועצת הביטחון [242] ונמצאים עוזרים זה לזה.

מן הרגע הראשון תפסנו את מהותה הריאקציונית של סיסמת העריקים האנטי-קומוניסטיים והאנטי-ערביים, מיקונים וסנה, של הקמת מעין "מדינה ערבית פלסטינית" בחלק מהגדה המערבית הכבושה שייאותו להקציבו.

אנו חייבים להתחשב בעובדות הקיימות. אולם תמיד נסתכל קדימה. מלחמות פורצות ומסתיימות, גלי הכיבוש עולים ודועכים ולא יישארו אלא המעשים המבצרים את האמון ההדדי בין העמים. אלה הם מעשינו והם לא היו לשווא ולא יהיו לשווא.

הביאה לדפוס: תמר גז'נסקי

אמיל חביבי (צילום: אל אתיחאד)

במלאות 30 שנה למותו של הסופר אמיל חביבי שהיה עורך "אל-אתיחאד", חבר הנהגת מק"י וחבר כנסת (1953-1965), יובאו להלן קטעים מדבריו בוועידה ה-16 של מק"י. ועידה זו נערכה בתחילת 1969 באולם קולנוע אילת ביפו.

רצינו שוועידה זו תיערך בתנאים אחרים – לאחר ההתעוררות מסייטי הלילה של מלחמת יוני, של הכיבושים ושל שפיכות הדמים. אולם לא כן הדבר. ועידתנו אינה יכולה להתעלם מהסכנה של התלקחות מלחמתית.

שליטי ישראל אינם רוצים בהסדר שלום. הם רוצים, תמורת ניצחונם הצבאי, את הכרת הארצות הערביות בזכותם, כביכול, להתפשטות טריטוריאלית. לפני שבועיים, בשידור הטלוויזיה האמריקאית, הודיע השר דיין, כי ישראל לא תחזור אל הגבולות הישנים "גם לא במחיר שלום אמת" (!).

האמת האכזרית היא שהאימפריאליסטים האמריקאיים מנסים לא לחזור במזרח התיכון על שגיאותיהם בווייטנאם. בנצלם את הסכסוך הישראלי-ערבי, הם שואפים ללחום לשמירת האינטרסים החמסניים שלהם לא באמצעות הבחורים שלהם, אלא באמצעות הבחורים שלנו – עד החיים של החייל היהודי האחרון והחייל הערבי האחרון. שליטי ארצנו נותנים להם את מבוקשם.

אנו מפלגה פוליטית ישראלית. זירת פעולתנו הפוליטית היא ישראל. הכוונה לישראל ולא ל"ישראל הגדולה", כי אין אנו מכירים בכיבושים. מאבקנו הפוליטי מכוון כלפי ממשלת ישראל ומדיניותה. הגברת הדיכוי מביאה להגברת ההתנגדות

תפגישה במרכז לה פאס: "הנשיא הביתה!", 25 במאי 2026 (צילום: מאוריסיו אגילר)

רוח ההתקוממות מנשבת על פני אמריקה הלטינית

מרד עממי נגד נשיא בוליביה החדש

שביתות כלליות ששיתקו את המדינה. הארגון מסוגל לארגן מצור על ערים מרכזיות, לחסום כבישים ודרכים, ואף הוביל בעבר להפלת ממשלות ונשיאים שלא ייצגו את האינטרסים של מעמד הפועלים. ארגון העובדים טרם מימש את ההחלטה שנתקבלה בתחילת ההתקוממות – הכרזת שביתה כללית "פעילה" עד להתפטרות הנשיא.

יצוין שאיגודי העובדים מובילים את המחאה יחד עם הקונפדרציה המאוחדת של עובדי האדמה של בוליביה (CSUTCB) שהוקמה ב-1979 כדי לייצג את האינטרסים של החקלאים הקטנים והבינוניים ("הקמפסינוס"). הקונפדרציה משלבת מאבק כלכלי-מעמדי (כאיגוד פועלי החקלאות) יחד עם מאבק למען זכויות תרבותיות ופוליטיות של העמים הילידים במדינה, לרבות עמי האימרה, הקצ'ואה והגואראני. הקונפדרציה היא אחד מעמודי התווך של התנועות החברתיות בבוליביה. היא מילאה תפקיד היסטורי בהפלת נשיאים, בהובלת שביתות כלליות, בצמיחתה של התנועה למען הסוציאליזם (MAS), ובבחירתו של הנשיא הסוציאליסטי הילידי הבוליביאני הראשון, אבו מוראלס, ששלט בין 2006 ל-2019.

המרד נגד הנשיא פאס פרץ לאחר שזה הכריז על שורה של רפורמות וצעדי צנע ניאו-ליברליים, בכלל זה קיצוצים בהוצאות הממשלה, הפרטתם של תאגידים ממלכתיים רבים ובהם מכרות הנחושת, וביטול הסבסוד של דלק שנהוג מזה 20 שנה – מאז תקופת שלטונו של הנשיא מוראלס. מאז הביטול של הסובסידיה לדלק, לא עלה בידי הנשיא פאס לייצב את הספקת הדלק. בהפגנות המתנהלות כמעט 30 יום משתתפים חקלאים, כורים, מורים, סטודנטים ועובדים ממגזרים אחרים, כמו גם אנשי קהילות ילידיות. הם דורשים מהנשיא בין השאר לחזור בו מצעדי הצנע שנקט, להעלות משכורות למורים ולעצור את ההפרטה של חברות ממשלתיות. ילידים מהפריפריה דורשים מהנשיא גם לעצור את הרפורמות החקלאיות שעליהן הכריז, המיטיבות עם הבעלים של שטחי קרקע גדולים יותר. אך הרישה המרכזית ב"תוכנית 60 הדרישות" היא התפטרות הנשיא.

נמרוד עובד

מרד הפועלים, האיכרים והסטודנטים שפרץ בבוליביה לפני ארבעה שבועות, דווקא ביום העובד הבינלאומי ב-1 במאי, מהלך אימים על שליטי אמריקה הלטינית הימניים. זאת, בעת שנשיא ארה"ב דונלד טראמפ מהדק את המצור על קובה במטרה להרעיב את עמה, משגר נושאת מטוסים אל חופיה ואף חפץ לעצור את מנהיג המהפכה ראול קסטרו.

בימים האחרונים הגיע המרד בבוליביה לשיאו, כשמפגינים הטילו מצור על דרכי הגישה לשבעה מתוך תשעת מחוזות המדינה הדרום-אמריקאית. 61 חסימות דרכים הקימו המפגינים בדרכים הראשיות – חרף ניסיונות המשטרה והצבא לפרקן בכוח רב. בשבת נהרג מירי שוטרים הצעיר ויקטור קרוס ממאני, השישי שמת בנסיבות דומות בשבועות האחרונים. עשרות נוספים נפצעו מירי חי. במקומות בהם שוטרים וחיילים חמושים היטב גברו על המפגינים ואף פירקו את המתרסים, המוחים שבו על עקבותיהם ותוך שעה-שעתיים הקימו מחדש את המחסומים המאולתרים.

המצור הדרמטי על הבירה לה פאס והעיר הצמודה, אל לטו, החריף את מצוקת המזון והתרופות. מדי יום משותקת הבירה עקב הפגנות אלפים ורבבות הצועדים לעבר לשכת הנשיא. מיומו הראשון של המרד, קוראים המפגינים להתפטרות הנשיא הימני רודריגו פאס שהחל את כהונתו אך לפני שישה חודשים.

ביום ראשון (24.5) הצליחו כוחות הביטחון לפתוח זמנית כמה דרכים ללה פאס, אבל ביום שני מוקדם בבוקר חידשו המפגינים את החסימות. השוטרים עשו שימוש בנו מדמיע ואף בירי חי כדי למנוע מפוזרים להיכנס לכיכר מוריליו המרכזית בבירה בה שוכנים בנייני הממשלה ואף לארמון הנשיאות, אך המפגינים השליכו לעברם אבנים וחומרי נפץ.

על רקע המרד ההמוני, הודיע התובע הכללי של בוליביה כי הוציא צו מעצר נגד מנהיג המחאה מריו ארגוליו, יו"ר פדרציית איגודי העובדים (COB) הגדולה במדינה. אך נכון לסגירת הגיליון, ארגוליו טרם נעצר. הוא לא ירד למחתרת, ההיפך, הוא עומד בראש מחאות רבות. השלטון חושש שמעצרו והעמדתו לדין בגין "המרדה, טרור והסתה לפשע" שדינם מעצר עולם, עלולים להחריפן. לאיגודים החברים בפדרציה, בייחוד של הכורים, היסטוריה ארוכה של הובלת

שורשי הדמיון הפוליטי של הימין הישראלי

בחירתו של אבי שילון, עורך הספר, לשלב מאמר אפולוגטי של עורך כתב העת הימני "השילוח", שגיא ברמק, נראית תמוהה אך לא בלתי סבירה. במאמרו טוען ברמק כי הימין התנתק מן הממלכתיות ומכללי המשחק הדמוקרטי שאפיינו אותו עוד מימי ז'בוטינסקי, והחליפם בפופוליזם לאומני. לטענתו מדובר בתגובה לאקטיביזם של האליטות התרבותיות והשמאל החדש שאיבד את כוחו הפוליטי ומנסה להמשיך ולהשפיע על המציאות דרך האקדמיה והתרבות. ברמק כותב: "במילים אחרות, עלייתו של הפופוליזם השמרני שאנו עדים לו אינה אלא ניסיון מטעם חלקים נרחבים בציבור לבלום ולהשיג לאחור את ההגזמות הליברליות-פרוגרסיביות שצינינו לעיל, הגזמות שהממסד הימני כשל מלרסן ולתחום". בניסיון להיות מתבונן מן הצד, ברמק אומר למעשה כי למשטר ולתומכיו לא הייתה ברירה אלא לעשות הפיכה משפטית ולרסק את מוסדות המדינה, כיוון שהדיפ סטייט מגן על האליטות באקדמיה ובעולם התרבות.

השינוי הרדיקלי שעבר הימין

מאיה מארק מציגה תמונה שונה לחלוטין על תפקידו של הימין בבניית יסודות המשטר הדמוקרטי בישראל. היא מצאה בארכיונים ההיסטוריים נאומים ומאמרים שנשא וכתב מנחם בגין בעיתוני הימין כמו "המשקיף". אלו שיקראו כיום את נאומיו של מנחם בגין מלפני 70 שנה עלולים לחשוב שהוא היה בכלל לוחם צדק, ולא מי שעמד בראש המחתרת הצבאית האצ"ל. הקוראים עשויים להשתאות גם נוכח השינוי הרדיקלי שעבר הימין: מכוח פוליטי שולי ונרדף, שחיפש את הגנתו בבית המשפט, לרוב פוליטי צמא כוח, הפועל כיום באופן המזכיר, ואף מתעלה בחומרתו, על ממשלות מפא"י שדיכאו את מתנגדיהן וסיכלו את האפשרות לחוקק חוקה שהייתה מבטיחה את זכויותיהם האזרחיות של אזרחי המדינה.

במאמר המסכם, צבי בן דור בנית מתחקה אחר שורשי תפיסת העולם ההיסטורית המעוותת של בן ציון נתניהו. את שורשי שיח הבגידה (שיח ההבגדה) מוצא בן דור בנית בספריו של מקס נורדאו, שבהשקפת עולמו הלאומנית ראה ביהודי מערב אירופה קבוצה שבעה וקוסמופוליטית שוויתרה על זהותה הדתית והלאומית המתגבשת. נורדאו, כמו נתניהו האב והבן, מיין את היהודים לטובים ורעים, נאמנים ובוגדים. הבוגדים הם מנוונים, והם אלה שמנוונים את העם והופכים אותו חלש וצייטן. בן דור בנית מסכם: "בהיתן הצלחתו של נתניהו במלחמתו בעם המנוון אין מנוס מלקבוע כי אלו הם פניה של הציונות החילונית בזמן הזה. קשה לראות כיצד יוצאים מן המקום הזה, בייחוד אם רואים שבפתח כבר ממתינות גרסאות מסוכנות יותר של הציונות לתורן להנהיג את העם המנוון".

לאחרונה צוין יום העצמאות ה-78 שעה שמדינת ישראל שקועה עד צוואר במלחמות, עשיריה עשירים יותר מאי פעם, ואזרחים רבים עוזבים אותה. מתנגדי הממשלה זוכים ברוב קבוע כמעט בכל הסקרים הפוליטיים, אולם יש לזכור כי המאבק אינו רק בממשלה, אלא בשיטה שהיא מתחזקת בייעילות: שיטה ניאורליברלית אכזרית כלפי מעמד העובדים היהודי-ערבי, ואפרטהיידסית ורצחנית כלפי הפלסטינים מן הירדן ועד הים. לכן, לא די להתנגד לממשלה; יש להציע חזון, שפה ודמיון פוליטי שונים בתכלית מאלה שהיא מציעה לנו.

זוהר אלון

כריכת הספר "מימין לציונות"

רוח התקופה בישראל היא ימנית, פופוליסטית ולאומנית משיחית. הן הממשלה והן רבים ממתנגדיה פועלים בתוך ספקטרום פוליטי ימני. מעטים בלבד מציעים דרך רעיונית ופוליטית אחרת, שבכוחה לשנות את המציאות באופן מהותי וארוך טווח. ההיגיון הפוליטי הימני הכה שורשים וחלחל עמוק אל מתחת לפני השטח, עד שסירס את הדמיון הפוליטי של הכוחות המתנגדים לממשלה — בדומה לאופן שבו הקפיטליזם עושה קואופטציה למתנגדיו. על רקע זה ראה אור לאחרונה הספר החדש "מימין לציונות" בעריכת אבי שילון ובהוצאת עם עובד.

בהיסטוריה הרעיונית הישראלית ניתן למצוא קו מקשר בין ממשלות נתניהו לתנועות הימין ההיסטוריות כפי שמטיב להראות אורי אפנצ'לר ירדן. ברית הבריונים שהקים אבי"א אחימאיר, שהייתה קבוצה קטנה בתנועה הרוויזיוניסטית, ניסתה לקשור קשרים במלחמת העולם השנייה עם מדינות פשיסטיות כמו גרמניה הנאצית נגד המנדט הבריטי בפלשתינה. זו דגלה בדומה ללח"י בשימוש בטרור נגד אויביה. לא זאת בלבד, אחימאיר הציע להפוך את ז'בוטינסקי לדיקטטור של התנועה הרוויזיוניסטית. נשמע מוכר?

רעיונות הטרנסספר שמקדמים בשנים האחרונות השרים הבכירים סמוטריץ' ובן גביר, נמצאים כבר ברעיונותיו של יוסף שכטמן, אליו התייחס בריאן הורוביץ במאמר ששולב בקובץ. שכטמן, יועצו של הנשיא האמריקאי תאודור רווולט בנושא יישוב מחדש של פליטים יהודים ניצולי שואה, היה מומחה להגירה. הוא ראה בחילופי אוכלוסין דרך הגיונית ומוסרית לפתרון סכסוכים אתנו-לאומיים. שנים רבות לאחר מכן, הגה הנשיא טראמפ את תוכניתו לטרנסספר לעזתים. "אף שהצעת טראמפ נתפסת כתועבה בעיניי האו"ם וגופים בינלאומיים אחרים, היא קרוב לוודאי הייתה נתפסת הגיונית לחלוטין מבחינת שכטמן שראה את הסכסוך האתני ואת הישרדות המדינות כמשחק סכום אפס", מבהיר הורוביץ.

אמריקניזם כבד: ספרו החדש של טא-נהסי קואטס

"וייטנאם של זמננו" – כלומר, סוגיה בינלאומית שמעצבת דור שלם של מחאה ומחשבה שמאלית. הוצאת "ספרי נובמבר" ראויה לברכה על התרגום של קואטס לעברית. קשה לחשוב על הוצאה אחרת בה מתנגד כה חריף למשטר הישראלי היה מסכים ומסוגל לפרסם תרגום עברי לספרו. עצם התרגום מגלם הן התנגדות חשובה לאלומות הישראליות והן ניסיון מבורך לחבר את הציבור הישראלי למחשבה רדיקלית בולטת בת-זמננו, ולכזו הקשורה בו בפרט.

ובכל זאת, הספר לא חף מבעיות. ראשית, חרף ביקורתו הרבה על מולדתו, קואטס לוקה באמריקניזם כבד, ובוחר הכל ביחס לארצות-הברית. לדוגמא, הוא מפרז לגמרי כשהוא כותב שהמודל של החלוצים בארץ היה המתיישבים באמריקה. האתוס האמריקאי השפיע על הציונים הראשונים במידה פחותה משמעותית מגורמים שקואטס כלל לא מזכיר בספר, כמו הלאומיות המזרח-אירופית, הסוציאליזם הרוסי או הדת היהודית. כמו כן, יש כמה וכמה חריקות בתרגום.

הספר בפירושו לא נכתב לקהל ישראלי. מושגים מעולם ה"כוח השחור" לא ממש מבוארים בו, ובמקביל קואטס מסביר דברים שכבר ידועים לקורא הישראלי, כמו המחסומים והכבישים הנפרדים בגדה. אך השורה התחתונה של הספר היפה והמחכים – הנאמרת כלפי הלאומיות השחורה בארצות-הברית – יפה מאין כמוה גם לנעשה במחוזותינו: "יש לנו זכות למסורות המדומיינות שלנו, למקומות המדומיינים שלנו, והמסורות והמקומות האלה חזקים יותר מכול כשאנחנו מודים בכך שהם מדומיינים".

גולי דולב-השילוני

שבוע שיר / בעריכת לריסה בילר

שבוע הספר מול כנר העיר רמת-גן / איריס שפירא ילון

לְדָם הַתְּגוּלָּה הַשְּׂפוּרִים,
אֲתָרֵיהֶם
הַפְּשׁוּרִים
וְאֵז הַגִּיעוּ הַעוֹלָלִים,
סְקַרְנֹתָם אֲחֻזָּה
בְּיַד הוֹרֵים טְרוּדִים
מְסוּרִים, נְחֻפִּים
וְגִיעַת פֶּתַר פְּלִסְטִיק מִיָּזַע,
מְנוּחַ לִישָׁבָנִים מְבַגְרִים.

בְּיֵאלֶיק מְחִיף
אֶל הוֹכֵן אֲגֻדַּת הַשִּׁירָה,
הַמְיָתָם, נְנוּחַ עַל פֶּסֶל מוֹשֶׁבוֹ הָרָם
הַרְרָף צְפוּרִים,
מְזַמְנִים קוֹרְאִים אֲחֵרִים.
וְעֵדֵינָּה פְּנֵי מִלְחָמָה שְׁחֵרָה
רְמוּזָה,
וְאוֹתָם סְפוּרִים,
גוֹזְלִים מֵהֶם שְׁנָתָם,
אֲפֻרָחִים זְעִירִים.

ספרו החדש של טא-נהסי קואטס – מההוגים השחורים החשובים בעולם – מתחזה לספר על כתיבה. אולם "המסר", שראה לאחרונה אור בעברית, הוא למעשה ספר פוליטי חד ומרתק. בתירוץ של איסוף טיפים עבור כותבים מתחילים, קואטס מטייל בין חופי סנגל לקולג'ים בארצות-הברית, ובסופו של דבר גם מגיע אלינו – אל ההתנחלויות בחברון, ואל ההפגנות בקפלן.

נקודת המוצא של קואטס היא התמודדות עם אידיאולוגיית ה"כוח השחור". תפיסה זו, שקמה בתגובה לדיכוי הגזעני העמוק בארצות-הברית, מדגישה את התרבות האפרו-אמריקאית ומקדשת פנתאון שחור ורדיקלי, שמתחיל במצרים העתיקה ונגמר בראפרים עכשוויים. קואטס מזדהה עם גישה זו, אך גם מבין את הבעיות בה – שכן כמו כל תפיסה לאומית, גם ה"כוח השחור" ברא מיתוסים כוזבים ומהווה פוטנציאל לאי-צדק.

כדרכה של כל מסה, השאלה שבבסיס הספר היא גם אישית. אביו של קואטס היה פעיל ב"פנתרים השחורים", ולכן הוא גם העניק לבנו שם מצרי עתיק, ברוח האפרוצנטריזם. מכאן שההתחבטות האידיאולוגית של קואטס היא גם שיחה בין-דורית. וכדרכו של כל מסע, קואטס מציין בספר תגליות ושיטוטים מרובים.

אחד המיתוסים המרכזיים בלאומיות האמריקאית השחורה הן ספינות העבדים, שיצאו מהאי גוּרה שלחופי אפריקה והגיעו אל דרום ארצות-הברית. בניסיון להבין את המיתוס הזה, יצא קואטס לסנגל. ואחרי שהוא השלים את ביקורו שם, המשיך לפלסטין.

המרחב שבין הים לנהר משמש כמעבדה רעיונית עבור קואטס. החשש העיקרי שלו מ"הכוח השחור" הוא שהלאומיות השחורה יכולה לייצר עליונות לאומנית חדשה, במסגרתה אפרו-אמריקאים יהיו עיוורים לדיכוי או אף ידכאו קבוצות אחרות. ומבחינת קואטס, אין דוגמא טובה יותר ללאומיות שהפכה מדוכאים למדכאים מהציונות – שבתהליך התממשותה, הפכה את קורבנות האנטישמיות למקרבני העם הפלסטיני.

יש לנו זכות למסורות המדומיינות שלנו

בסנגל, קואטס התרשם מהמסורת המדומיינת שהנחיל לו אביו: הוא דווקא נהנה, להפתעתו, מהביקור באי גוּרה. את הנזק שמסורות לאומיות מדומיינות יכולות לייצר, מגלה קואטס רק כשהוא מטייל בירושלים. קואטס מזדעזע כשהוא מבקר ב"עיר דוד", אתר הנסמך על ראיות ארכיאולוגיות מפוקפקות ביותר ומשמש תירוץ לגירוש פלסטינים מבתיהם. פעילי שוברים שתיקה, אקטיביסטיות פלסטיניות ודגלי ישראל ורודים מההפגנות נגד הממשלה מופיעים כולם בספר. הם מעוררים את קואטס לא רק להתנגד לנישול העם הפלסטיני, אלא גם לפתח ולהעמיק את מושג הצדק שלו. למשל, ההכרה בכך שחייל ישראלי שחור עור יכול להתעמר בפלסטיני בהיר עור מאפשרת לקואטס להדגיש שבישראל הדיכוי לא מבוסס על צבע עור. כך הוא מבקר בעדינות את התפיסה שתמיד מעמידה במרכז אפליה גזענית, ואשר רווחת בשמאל האמריקאי.

במובנים רבים, "המסר" מזכיר את One Day, Everyone Will Have Been Against It מאת עומאר אל-עקאד. גם ספר זה הוא מסה אמריקאית אישית ופוליטית שזכתה לאחרונה בהצלחה כבירה, וגם הוא משתמש בפלסטין כבסיס למחשבה מוסרית. שני הספרים יחד מוכיחים שפלסטין אכן הפכה

התקפות על שירותי הבריאות בלבנון

שירותי הבריאות לתת מענה לצרכי האוכלוסייה", כתב הבכיר בחשבון ה-X שלו, לאחר פגישה עם שר הבריאות הלבנוני, ראקאן נסר א-דין. ארגון הבריאות העולמי "ימשיך לתמוך בשירותי הבריאות של לבנון וקורא לכבד את הסכם הפסקת האש", הדגיש המנכ"ל.

בשבוע שעבר דווח כי הצבאי הישראלי הרג 116 אנשי צוותי רפואה בלבנון מאז 2 במרס, היום שבו חיזבאללה פתח במלחמה האזורית לצד איראן. התקיפות המכוונות נגד מחלצים נמשכו לאורך כל השבוע שעבר, לעיתים קרובות במתכונת של "תקיפות כפולות" המכוונות נגד אמבולנסים וצוותים רפואיים המגיעים לזירות כדי לטפל בפצועים.

היקף הסיוע במזון לעזה ירד

מועצת הביטחון של האו"ם דנה השבוע בדו"ש המאמצים ההומניטריים בעזה, על רקע היעדר ההתקדמות במאמצי השיקום וההפרות התכופות של הפסקת האש בידי ישראל. בדיון הזהירו סוכנויות או"ם שונות כי מאמצייהן ההומניטריים ברצועה מתקשים להתקדם בצל מחסור בתקציבים, המגבלות על תנועה במרחב והנזק הנרחב לתשתיות.

ראמו אכברוב, המתאם ההומניטרי של האו"ם לשטח הפלסטיני הכבוש, אמר כי המימון לסיוע החירום ההומניטרי בשנת 2026 הגיע ל-12% בלבד מהסכום הנדרש, וכי שיירות הסיוע בעזה מתמודדות עם עיכובים משמעותיים בשל מצב הדרכים המשובש וההגבלות על הכנסת ציוד חיוני ודלק.

כולנו העיר והליכות ג'יין

סיור בשכונת הארגזים עם

חברת המועצה שולה קשת

יום חמישי 28.5 | 18:30 | ההרשמה מראש

שותפות השלום

59 שנות כיבוש - שבוע

של מחאות

שבת 6.6 - הפגנה ארצית יהודית-ערבית בחיפה

יום שישי 12.6 - צעדת החופש בגדה המערבית

אירועים ופעילויות נוספות יפורסמו בהמשך

התקיפות הישראליות בשני (25.2) על משע'רה שבמערב הבקאע בלבנון גבו את חייהם של לפחות 12 בני אדם. למחרת תקף הצבא סניף של תנועת הצופים "אל-ריסאלה", המזוהה עם תנועת אמל השיעית בסריפא שבנפת צור והרג חובש, עלי נג'די, ופצע שניים נוספים, כך דיווחו אמצעי התקשורת בביירות. שני הרוגים נוספים נרשמו בתקיפות שהתרחשו מוקדם יותר באותו יום: נהג האופנוע שהיה יעד התקיפה בדיר קאנון ראס אל-עין בנפת צור וחסן ח'ליל ח'יראללה, המכונה "אבו זיינב", בעקבות התקיפה בטיירי דבא אף הוא בנפת צור. בתוך כך, נמשכות תקיפות רחפני חיזבאללה על חיילים בדרום לבנון ועל אזרחים בצפון הארץ. השבוע נכנסו לתוקף נהלי ההתקלות המחמירים ביישובים בגבול לבנון ובאזור הר מירון. ההגבלות מאפשרות התכנסויות של עד 50 בני אדם בשטח פתוח ועד 200 במבנים. נמסר כי ההנחיות החדשות, הוטלו בעקבות היערכות בצבא להגברת התקיפות בלבנון. לפי ההנחיות מותר לקיים לימודים במבנה כל עוד אפשר להגיע למרחב מוגן בעת התרעה, אולם בוטלו ההסעות למוסדות חינוך שאינם מסגרות חינוך מיוחד. למרות שפיקוד העורף התיר להמשיך לקיים לימודים בבתי הספר ביישובים הסמוכים לגבול, במועצות האזוריות מעלה יוסף, גליל עליון ומטה אשר ובמועצה המקומית שלומי החליטו להשבית את הלימודים ולהעבירם ללמידה מרחוק. גם עיריית קריית שמונה הודיעה שהיא מעבירה את הלימודים ללמידה מרחוק.

מנכ"ל ארגון הבריאות העולמי, טדרוס אדהנום גברייסוס, הביע את צערו על "המשך ההתקפות נגד שירותי הבריאות" בלבנון, מבלי לנקוב ישירות בשמה של ישראל. "המשך ההתקפות נגד מערכת הבריאות פוגע עוד יותר ביכולתם של

השבוע לפי איתי בנימיני

זה הדרוך
 ZOHADEREKH زوهديرخ
קול שמאלי מהשטח

zoha.org.il